

„KIK ÉS HÁNYAN KOPOGTATNAK AJTÓINKON ONNAN DÉLRŐL?” AZ AFRIKAI MIGRÁCIÓ VALÓSÁGÁNAK SOKSZÍNŰSÉGÉRŐL

‘WHO AND HOW MANY OF THEM FROM THE SOUTH ARE KNOCKING ON OUR DOORS?’ THE MANY FACES OF THE REALITY OF AFRICAN MIGRATION

Tarrósy István

Dr. habil, egyetemi docens, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok
Tanszék, a Pécsi Tudományegyetem Afrika Kutatóközpont vezetője
tarrosy.istvan@pte.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A nemzetközi migráció megértése és értelmezése interdiszciplináris szemléletet és megközelítést igényel. Egyetértek Szentes Tamással abban, hogy a „napjainkban zajló tömeges migráció egy rendkívül összetett, sokrétű és vegyes struktúrájú folyamat”. Szükséges a kritikai látásmód, kerülendő az egyoldalúság, a leegyszerűsített üzenetek megfogalmazása. A túlzott általánosítások csapdát állítanak a társadalom elé, olyat, amely blokkolja a valós és reális megértését a nemzetközi migráció mibenlétének és mindennapi valóságának. Manapság Kelet-Közép-Európa-szerte az afrikai migrációt illetően a valóság csupán néhány jellemzőjére történik – elsősorban politikai – reflexió, mely aztán egyfajta mantraként dominálja a közbeszédet. E reflexiók zöme egy-egy kiragadott részlet csupán, ráadásul egy kiválasztott szemüvegen, a nemzetbiztonság szemüvegén keresztül láttatva a folyamatot a társadalom számára. Írásommal számos további jellemzőre, tendenciára és szempontra szándékozom felhívni a figyelmet e hatványozottan összetett valóságból.

ABSTRACT

For the sake of understanding and interpreting international migration, interdisciplinary approaches and methodologies are recommended. I agree with Tamás Szentes who underscores that ‘mass migration today is a highly complex, multi-faceted and mixed process.’ Critical approach is advocated therefore, avoiding the creation any unilateral and oversimplified messages. Overgeneralizations present a trap for the society at large, which block the realistic and substantive understanding of the very nature and reality (or better to say realities) of international migration. Nowadays, across Central and Eastern Europe, only some of the numerous features of African migration is referred to – largely by political actors –, dominating public discourse as a kind of new mantra. The majority of these reflections are scattered elements taken out of their broader context, which, in most of the cases is shown through lenses of national security only. The aim of this article is to draw attention to many other features, tendencies and considerations of this highly complex reality.

Kulcsszavak: migráció és fejlődés, biztonságiasítás, humán biztonság, intrakontinentális migráció, transznacionális közösségek, migráns hozzájárulások, diaszpóra

Keywords: migration and development, securitization, human security, intracontinental migration, transnational communities, migrant contributions, diaspora

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Az ENSZ adatai szerint 2017-ben nagyjából 260 millió ember vett részt a nemzetközi migrációban (*stock* adat). Afrika közel 10%-kal vette ki részét e tömegeből. A legnagyobb kibocsátó országok között találjuk Indiát (17 millió fővel), Mexikót (13 millió fővel), Oroszországot (11 millió fővel), majd Kína (10 millió), Banglades (7 millió), Szíria (7 millió), Pakisztán és Ukrajna (6-6 millió) következnek (United Nations International Migration Report, 2017).

Helyesen fogalmazznak azok, akik azt hangoztatják, hogy Európa még nem találta meg a választ a migráció kihívásaira. Miközben újabb és újabb történésekre kellene Európának világosan és egyöntetűen válaszolnia, a sokdimenziós képlet megalkotása várat magára. A mindennapok politika által hajtott közbeszéde pedig végtelenül egyszerű üzenetekkel operál. Köztük az olyan szimpla kijelentések, mint a „migráció rossz” vagy éppen a „migráció jó”, valójában egyfokuszúra redukálják e rendkívül sokrétű és komplex folyamatgyűttest. Nem csupán „fekete” vagy csupán „fehér” ügyről van szó. A következőkben nyolc pontban szeretném felhívni a figyelmet az elsősorban Afrikához köthető migráció összetettségére, a terjedelmi és műfaji korlátoknak megfelelően természetesen csak néhány további megfontolandó tételt felvillantva.

(1) *A túlzott leegyszerűsítések a nemzetközi migrációt szorosán (és sokszor kizárólag) kötik a biztonság kérdésköréhez.* Neves migrációkutatók, így többek között Stephen Castles és Hein de Haas, a biztonságiasításról (securitization) beszélnek, illetve ennek csapdájára hívják fel a figyelmet (Castles et al., 2014). Különösen a 2001. szeptember 11-ei (9/11) New York-i terrortámadásokat követően a világ számos pontján gyarapodó muszlim közösségekhez kötve sokan vélt biztonsági veszélyként „muszlim veszélyről” beszélnek. Miközben az 1990-es évektől fokozatosan a biztonság fogalmának jelentős kiterjesztése¹ következett be, és ma az állam

¹ Megjegyzendő, hogy ennél már jóval korábban hangsúlyt kapott a gazdasági és a szociális biztonság változata is, melyet a mai körülmények között ugyancsak figyelembe kell venni. Számtalvan sokan tüntetnek a Globális Északon amiatt is – még ha politikai célból felnagyított veszélyre vagy kiragadott egyedi esetekre hivatkoznak is –, hogy a saját állampolgárok jóléti, illetve szociális juttatásait csökkentik a migránsoknak juttatott támogatások javára, illetve hogy az ilyen támogatások növelik a költségvetési hiányt. Annak ellenére, hogy e tanulmány nem vállalkozik e feladatra, szükséges jelezni, hogy érdemes ezt is vizsgálni konkrét adatok alapján.

számára oly fontos nemzetbiztonság mellett az egyén számára lényeges humán biztonság valójában egyaránt vizsgálendő, a transznacionális terrorizmus globális szereplővé válásával kormányzatok sokasága határozottan jelöli meg a nemzet biztonságát a politikai agenda legfelső szintjén.² A politika számára a biztonságiasítással a migráció ún. metapolitikai térbe emelhető, és a lehetséges terroristaként demonizált „migráns” képe félelmet kelt (Castles et al., 2014, 198.). A félelemhez pedig azonnal hozzárendelhető a védelem – a védelem (a biztonság), melyet a kormányzat képes megadni az adott állam polgárai számára. Világos módon ki kell azt mondanunk, hogy a migráció és a biztonság nexusával foglalkoznunk kell – a nemzetközi migráció kapcsán azonban számos egyéb nexus (így például a migráció–fejlődés, a migráció–klímaváltozás stb.) létezése nem hagyható figyelmen kívül, és *a megfelelő migrációs politika megalkotásához a migrációs folyamat összetettségét annak komplexitásában kell megközelítsük.*

Ahhoz, hogy ne essünk a „biztonságiasítás csapdájába”, az afrikai migrációt illetően is fontos világosan, egyúttal pontosan érvelnünk – mindez pedig a tudományos alapokon nyugvó, interdiszciplináris megközelítésű értelmezések közreadását szorgalmazza.

(2) Egy megjelenés alatt álló könyv egyik fejezetében az afrikai migráció kapcsán részletesen fejtem ki, hogy *az afrikai emberek vándorlása sem új keletű*, hiszen a kelet-afrikai térségben – közelebről a tanzániai Olduvai-hasadékban – az 1950-es években megtalált őskori leletek az emberiség legősibb kultúrájára derítettek fényt, melyhez szorosan kapcsolódott a vándorlás életformája (Szentés, 1963, 22.). A Kr. e. első évezredtől fokozatosan vált a Nagy Hasadék völgy a vándorló népek fő közlekedési útvonalává, amelyen keresztül először a mai Dél-Etiópiából kusita nyelvet beszélők, később dél-nigériai és kameruni népcsoportok jutottak el a mai Tanzánia kontinentális területeire. A kontinens népcsoportjainak egy meghatározó része – azáltal, hogy félnomád életmódot folytat(ott) – évszázadok óta járja a kiterjedt térségeket, az esetek többségében megfelelő legelőt biztosítva állataik számára.

Az egyik legnagyobb volumenű és legmeghatározóbb afrikai népmozgás történelmi léptékben bizonyosan az ún. bantu expanzió volt, amely nagyjából ötezer évvel ezelőtt indult meg, és a nyugat-afrikai népek déli – illetve keleti – irányú kiáramlását eredményezte. Ez az expanzió „elsősorban a kontinens keleti felén volt sikeres. A nyugati oldalon a bantuk csupán annyit tehettek, hogy ezen az új határvidéken, amely egyre barátságtalanabb lett, ahogy délebbre nyomultak

² Lásd például: „...our primary goal is to assure the security of Hungary and the Hungarian people”, Mr. Szijjártó said. – MTI, 2018. 01. 29. (azaz a magyar külügyminiszter szerint Magyarország elsődleges célkitűzése az ország és a magyar emberek védelmének biztosítása). A világ több pontján hasonló pozícióban lévő kormánytag valószínűleg feladatának tekinti az ilyen típusú álláspontok kialakítását és védelmét. Másként ítélandó meg persze az, ha általában ellenzik a migrációt, és megkülönböztetés nélkül utasítanak el migránsokat, köztük valódi menekülteket is.

a Namib- és a Kalahári sivatagok felé, továbbfejlesztették a Szudánból magukkal hozott kulturális örökséget. Keleten viszont egy sor új hatás érte a bantukat” (Fage–Tordoff, 2004, 32.).

Az afrikai vándorok száma különböző történelmi időszakokban egyenlőtlen mértékben változott. A migráció egyik kényszerű, egyben tragikus formájának tekinthető rabszolga-kereskedelem már az ókorban is bőségesen juttatott afrikai rabszolgákat különböző emberpiacokra. A 16. századtól Afrika népei az atlanti-óceáni „nagy triangulum” beindításával sokmillió veszteséget szenvedtek el. Bár a számok az évtizedek során nagy szórást mutattak, és az elérhető adatok részletessége is meglehetősen vegyes, mégis, a rabszolga-kereskedelem „fénykorában”, a 18. században, éves szinten tízezres nagyságrendet jelentett (Búr–Tarrósy, 2012, 100.). 1518 és 1850 között összességében nagyjából 11 millió afrikait hurcoltak el rabszolgaként a tengerentúlra és (kisebb mértékben) Európába.³ Ma a világ legnépesebb afrikai diaszporái Braziliában és az USA-ban találhatóak.

(3) Én is úgy látom, ahogyan Kiss Judit: *az egyes „vándorkategóriák” (mármint a nemzetközi vándorlásban érintettek egyes kategóriái) megfelelő használata fontos, különösen akkor, amikor például a magyar kormányzat bizonyos gazdasági típusú migrációt kimondottan ösztönöz. Ez a tanulmányi célú migráció (lásd L. Rédei Mária munkásságát e tekintetben), amely az elmúlt években ismét komoly – egyébként világviszonylatban is egészen egyedi volumenű és intenzitású – kormányzati löketet kapott a Stipendium Hungaricum (SH) ösztöndíjrendszer formájában. Az üldözött keresztény fiataloknak külön ösztöndíjat alapított a kormányzat, de ez utóbbi is ún. SH-típusú. Többek között erről sincs megfelelő politikai kommunikáció, illetve társadalmi diskurzus az országban.*

A genfi egyezmény (de még inkább az 1967-es kiegészítő protokollja), sőt az 1969-es OAU (Afrikai Egységsszervezet) Menekültügyi Egyezmény, mind olyan fontos joganyagok, amelyek a kényszervándorlást igyekeznek értelmezni. Azonban a mai napig vita zajlik (bár szerintem nem eléggé) arról, hogy igenis tárgyítani szükséges a menekültek fogalmi kategóriáit, hiszen a *push* hatások között ott van az éghajlatváltozás, például az elsvatagosodás⁴, ami Afrikát jelentősen érinti. Vannak ún. „klímamenekültek”, de őket a genfi egyezmény nem definiálja.

³ Ez az adat bizonyosan durva becslés, hasonlóan a többek által emlegetett százmillió nagyságrendhez. Szükséges a viszonyítási alap, vagyis az akkori népességszámhoz viszonyítás, mégpedig nemcsak összafrikai szinten, hanem az érintett régiók, országok, városok, etnikai közösségek vonatkozásában is. Továbbá érdemes megfontolni azt is, hogy hányan érkeztek meg ténylegesen az új területekre, hányan haltak meg útközben és a rabszolgaszállítás során.

⁴ Világos számunkra, hogy az elsvatagosodás nem új keletű jelenség, és nem egyszerűen az éghajlatváltozás következménye, hanem a gazdálkodás módjának, a duális szerkezetnek, a legelőterületek beszűkülésének is köze van kialakulásához. Erről ír többek között e számban Szentes Tamás is.

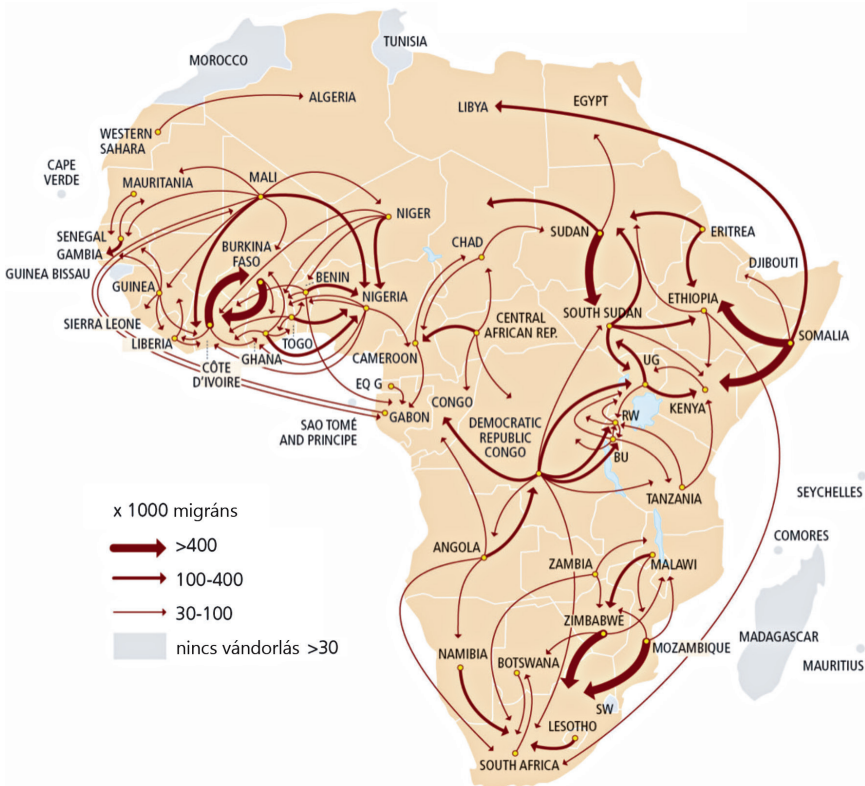
(4) Szeretném felhívni nyomatékkal a figyelmet arra, amit a legfrissebb kutatók, felmérések, nemzetközi szervezeti jelentések jeleznek: *az afrikai vándorlások zöme az afrikai kontinensen belül zajlik*. Sőt, amikor interkontinentális vándorlásokat nézünk, akkor a fiatal afrikaiak növekvő százaléka nem feltétlen Európára gondol, amikor meghozza a migrációs döntést: sokan közülük Ázsiába, azon belül is gyarapodó számban Kínába mennek. Tucatnyi afrikai ország fiatalja érintett, hiszen Kína Afrika-politikája markánsan eredményezi a számukra egyre szélesebb körben elérhető lehetőségeket, köztük a felsőfokú tanulást, szakképzést támogató ösztöndíjakat vagy éppen a kereskedésbe való bekapcsolódás jövedelmező formáit. A kínai „előrenyomulást” bő tíz éve az egyre terebélyesedő Konfuciusz Intézetek hálózata is hatékonyan képes támogatni. Évek óta figyelem ezeket a folyamatokat mind Kínában (például Jivu [Yiwu] városában), mind Afrika különböző országaiban, interjúvolom a fiatalokat, illetve vizsgálom a helyi percepciók változását. A helyi percepciók változása különösen izgalmas visszaigazolása annak, mennyire összetett és sokrétű folyamat együttes maga a migráció.

Nem vitatom, hogy 2010 óta nőtt a szubszaharai térségekből kiinduló migrációban részt vevők száma (*flow* adat). Az Eurostat adataira támaszkodó Pew Research Center 2018. márciusi jelentése (Connor, 2018) ügyel arra, hogy kibontsa a fő számok mögött húzódó lehetséges folyamatokat. 2010 és 2017 között közel egymillió szubszaharai menedékkérelmet regisztráltak az EU-tagállamok, Norvégia és Svájc felelős hatóságai. A menedékkérők mellett pedig ott vannak a családtagokkal, munkacélú vagy tanulmányi célú vízummal érkezők is. Az Európában élő szubszaharai afrikaiak háromnegyede (72%-a) koncentráltan négy országban, az Egyesült Királyságban (1,27 millió fő), Franciaországban (980 ezer fő), Olaszországban (370 ezer fő) és Portugáliában (360 ezer fő) található. A migrációs döntés meghozatala során hangsúlyos szempontot képvisel a célországban meglévő diaszpóra (vagy annak hiánya), az a kapcsolati háló, amely már eleve a vándorlást, majd pedig a beilleszkedést támogathatja. Magyarország e tekintetben sem célország, hiszen összesen közel hatezer főből áll a hazai afrikai diaszpóra.

Ami a kontinensen belüli vándorlásokat illeti, 1989-et követően – amikor is a kontinens több országában olyan politikai változások indultak meg, melyek következtében demokratikus(abb) átalakulásokra került sor – új migrációs desztinációk kerültek fel a vándorok térképére. A Dél-afrikai Köztársaság, Botswana, illetve a 2010-es évek elején az észak-afrikai régióban végigsöprő „arab tavasz” Líbia, újfent migrációs pólusokká váltak az afrikai vándorlás folyamatában. Az észak-afrikai államok sokáig stabil migrációs célpontként funkcionáltak. Májig nyugat-afrikaiak zöme hoz meg olyan döntéseket, melyek értelmében észak-afrikai városokat vesznek célba, ahol a vándorok igyekeznek munkát találni, vagy tanulmányi célú migránsként a térség szakképzési, de még inkább felsőoktatási intézményeibe beiratkozni. Köztük persze megtaláljuk azokat is, akik valójában Európába szeretnének jutni, de ha ez nem sikerül nekik, a második legjobb vá-

lasztássá, úgymond, az észak-afrikai térségben maradás válik, semmint a visszatérés az akár instabilabb, akár gazdaságilag gyengébb és kevesebb lehetőséget kínáló otthonaikba. Ráadásul a hazatérés rögtön stigmatizálttá teszi őket, amellyel hosszú távon nagyon nehéz megküzdniük.

A kontinensen végbemenő mozgások útvonalai (lásd 1. ábra) kapcsán érdemes megemlítenünk a volt transzszaharai karavánútvonalakat, melyek a jelenkori vándorlások miatt ismét felértékelődnek, ezáltal több sivatagi oázis és kereskedelmi csomópont kerül a vándorok látóterébe. Mára ezek a sivatagi városok és oázisok jelentős létszámú szubszaharai populációval rendelkeznek (Castles et al., 2014, 186.). Az egyes térségeken belül kiemelkednek bizonyos államok és városok, melyek migrációs pólusokká váltak az elmúlt bő húsz évben. Ilyen például a Kongói Demokratikus Köztársaság Katanga tartománya, ahová masszív nyugat-afrikai migránközösség telepedett be, vagy Dzsibuti, Uganda, Kenya és Szudán, melyek szintén mérvadó bevándorló népességgel rendelkeznek.

1. ábra. Legfontosabb intrakontinentális migrációs útvonalak Afrikában

Forrás: Dietz et al., 2017, Thematic Map 17.5

A globális média olyan képeket közvetít felénk, melyek szintén csak egy-egy szeletét/pillanatát mutatják meg a migrációs-menekültügyi állapotoknak – ilyen a mindenki által ismert vízbe fulladt és tengerpartra vetett kislíú holtteste, vagy a túltömött lélekvesztőkön utazó (közülük sok a vízbe fúló) szubszaharai afrikaiak látványa vagy éppen az észak-afrikai spanyol exklávék, Ceuta és Melilla sok méter magas duplasoros kerítésén átmászni igyekvők sokasága. A média – és számos kormány – arról beszél, hogy az Európa irányába tartó afrikai migráció valójában egy olyan exodus, amely a szegénység és háborúk elől menekülő elgyötört emberek egyre erősödő népvándorlása. Ez minden bizonnyal apokalipszist vizionál a szemünk előtt, mely téves feltételezéseken, részinformációkon nyugszik, és további téves következtetésekre készlet.

(5) *Valójában mítosznak mondhatjuk azt, hogy az afrikai migráció többnyire irreguláris csatornákon és módokon történik*, ugyanis egyrészt az afrikai migránsok nagy többsége rendelkezik okmányokkal, tehát jogi szempontból legális módon igyekszik Európába jutni (például a már említett családgyesítés vagy még inkább a tanulmányi célú migráció útján); másrészt azok is, akik az irreguláris kategóriába esnek, általában legális úton jutottak Európába, de tovább maradtak, miután lejárt a vízumuk/tartózkodási engedélyük, és ezáltal átkerültek az illegális kategóriába.

Természetesen tudnunk kell azt is, hogy az elmúlt években felerősödtek az irreguláris és illegális mozgások, melyek közül a legnagyobb problémát az embercsempészet és az azzal összefonódó emberkereskedelem jelenti. Ez utóbbi ellen vitathatatlan módon koncentrált és sokkal határozottabb kormányközi, globális összefogásra van szükség. Miközben pedig ismét először a kemény erővel történő, láthatóan elsősorban biztonságpolitikai fellépés igénye tűnik a legkézenfekvőbbnek és legkívánatosabbnak, arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a dominánssá vált diskurzus nem veszi elégségesen figyelembe azt a strukturális igényt, amely az olcsó bevándorló munkaerő sok esetben informális szektorokba történő bevonására koncentrált. A duális vagy szegmentált munkaerőpiac elmélete például a nemzetközi migrációt össztársadalmi kontextusban vizsgálja – helyesen. E megközelítés szerint a „modern ipari államok gazdasága eleve meghatározott szintű bevándorlásra rendezkedett be. Bizonyos szektorokban a bevándorlók munkájára erős és folyamatos kereslet van. A fejlett országok jellemzően kettős (duális) munkaerőpiaccal rendelkeznek” (Hautzinger et al., 2014, 29).⁵ A bevándorlók a másodlagos munkaerőpiacon elégítik ki a munkaadói keresletet, az esetek többségében átmeneti szerepek felvállalásával.

⁵ A munkaerőpiac kettészakadását progresszív közgazdászok már régóta nagyon is káros, a társadalmi egyenlőtlenségeket növelő és a migránsok integrálódását akadályozó, kizárólag üzleti szempontokhoz igazodó körülménynek tekintik. Kritikusán szükséges vélekedni általában az effajta dualizmusokról, dezintegrációkról.

(6) *Az Európába irányuló afrikai migrációhoz is jelentős anyagi és egyéb erőforrásokat kell előteremtenie az adott vándornak.* Ez a tény is azt támasztja alá, hogy az Európába bevándorolni szándékozó afrikaiak jelentős hányada nem a legszegényebb területekről, családokból indul el a hosszú útra. Lehetnek ugyan menedékkérők, de nehezen minősíthetjük őket menekülteknek. *Az Afrikán kívüli célterületek köre bővülni látszik, ugyanis a tradicionálisnak mondható európai országokon kívül a gyorsan növekvő feltörekvő gazdaságok egyre népszerűbbek az afrikai fiatalok között.* Törökország, Oroszország, India, Kína, Brazília, Argentína számos lehetőséget kínál az oktatási vagy éppen üzleti célú afrikai migráció számára. Világosan kirajzolódik tehát egy legújabb tendencia, amely túlmutat a volt gyarmati mintázatokon és az afrikai migráció földrajzi szétterjedésére hívja fel a figyelmet. A kifelé irányuló mozgások legfontosabb célterületei között találjuk így Ázsiát, az Öböl-térséget és Észak-Amerikát (Flahaux–De Haas, 2016, 22.). Az e térségekbe igyekvő fiatal afrikaiak egy fontos hányada oktatási célú gazdasági migráns. Kína felsőoktatási intézményeiben évről évre több helyszínen és nagyobb létszámban találkozhatunk fekete-afrikai diákokkal, akiknek egy része a kínai állam által felajánlott ösztöndíjjal, másik része tandíjat fizető hallgatóként tanul. Miközben a kínai diploma megszerzéséért dolgoznak, természetesen elsajátítják a mandarin nyelvet, amellyel hazatérve versenyképes pozícióból indulnak a munkaerőpiacon. Többek között „fordítókra és tolmácsokra egyre nagyobb a kereslet Afrika-szerte mind a kínai, mind az afrikai szereplők között, annak érdekében, hogy a vállalkozásaik sikeresek lehessenek, azokat professzionálisan lehessen a kínai–afrikai együttműködés relációjában menedzselni,” vallja a kameruni Danielle Carole Tangmeu Kenmoe, a Csinhuában működő Zheijiang Normal University hallgatója (a vele készített interjút 2015 kora őszen a helyszínen rögzítettem).

(7) *Az Afrikát elhagyók és a választott országban új életet kezdők nem szakadnak el az otthonaiktól – ugyan fizikai értelemben elszakadnak, de a globális térben transznacionális közösséget alkotnak az otthon maradtakkal, akiket folyamatosan támogatnak hazautalásaikkal.* „Az Afrikába hazautalt összegek 1990 és 2010 között megnégyszereződtek, és 2010-re közel 40 milliárd USD értéket értek el, ami az afrikai GDP 2,6%-a [volt]. A közvetlen külföldi tőkebefektetések után a hazautalások jelentik a legnagyobb külföldről származó jövedelemáramlást az afrikai országok többségében” (Pásztor, 2017, 49.). E tény szintén felhívja a figyelmet az afrikai diaszpórák szerepére és jelentőségére, valamint arra is, hogy a hazautalások állandósulása a globális tér aszimmetrikus interdependenciájának az a következménye, amely (a tőkeberuházásokénál is jobban) sebezhetővé teszi a migránsok hazájának és hátrahagyott családjának gazdaságát.

Továbbá meg kell jegyeznünk az elvándorlás másik, kevésbé pozitív aspektusát is, jelesül azt a veszteséget, amelynek keretében a relatív értelemben vett kisszá-

mú képzett munkaerő elhagyja szülőföldjét, ezáltal humán erőforrás- és szellemi kapacitás-vesztésért okozva, amely gazdasági értelemben is nehezen orvosolható kihívást eredményez.

Azonban, többek között a *brain drain*hez kapcsolódva, az afrikai regionális gazdasági közösségek és maga az Afrikai Unió pánafrikai keretek között igyekeznek az agyakat egyfelől minimum a régióikban tartani, másfelől a kontinensről elszívottakat visszaszívni. Én legutóbb Arushában, a Nelson Mandela African Institute of Technology-n beszéltem olyan afrikai kollégával, aki mellesleg a PhD-jét Kínában szerezte, és hazaköltözött Portugáliából, ahol éveket tanított, mert a tanzán kormány éppen egy ilyen programmal képes volt őt hazamozdítani.

(8) *A bevándorlók igenis képesek hozzájárulni a fogadó állam gazdaságához.* Veszelyes az az általánosító kijelentés, amely – gyakran vallási vonalak mentén – márkáns különbséget igyekezik tenni a bevándorló csoportok között e tekintetben, azt állítva, hogy ők kevésbé *akarnak* integrálódni, és ezáltal a fogadó állam életéből, annak gazdasági teljesítményéből részt vállalni. Vannak persze olyanok, akik – függetlenül vallástól és etnikai hovatartozástól – nem képesek erre, és nem akarnak a helyi társadalomba integrálódni. Persze, fontos megjegyeznünk, hogy a befogadó ország integráló képessége és a migránsok integrálódási hajlama nem független a bevándorlás mértékétől, valamint időbeli és térbeli koncentráltaságától. Erről azok is megfélekednek, akik a migráció menedzselésének javításában látják a megoldást.

Azok, akik képesek az integrációra – és az afrikai migránsok nagy többségére ez igaz –, hozzáadott értéket képviselnek a helyi, fogadó társadalom számára. Különösen napjaink pragmatikus, külgazdaság-orientált, külkeresedelem-központú politikái számára jelenthetnek fontos kapcsolatot az ilyen személyek, diaszpórák, közösségek az országok közötti hídszerep betöltésével, a különböző külügyi és külgazdasági akciók megvalósításában való aktív szerepvállalásokkal.

A globális afrikai diaszpórákutatók azonban nem voltak képesek eddig teljes képet mutatni a világszerte fellelhető afrikai közösségekről, ugyanis a kétpólusú világ felbomlását követően vajmi kevés figyelem vetült a poszt-szovjet térség volt és újraformált afrikai kapcsolataira, s ebből levezetve az e területeken élő afrikai migránsokra. Nyugodtan tekinthetjük e közösségeket az „elhanyagolt afrikai diaszpóráknak”, hiszen mind a nemzetközi szakirodalom negligálta őket, mind az újonnan demokratizálódó országok többségi társadalmai; bár érzékelték őket, de nem vettek róluk tudomást. Napjainkban indultak meg kelet-közép-európai országokban, valamint Oroszországban olyan politikatudományi, szociológiai és antropológiai indíttatású projektek, amelyek ezen afrikai diaszpórák jellemzőit gyűjtik össze, és igyekeznek beépíteni a nemzeti és nemzetközi diskurzusokba (lásd: Tarrósy, 2014; Tarrósy, 2016; valamint Bondarenko et al., 2002). Én magam 2008 óta folytatok e tekintetben kutatást.

VÉGEZETÜL ISMÉTELTEN – ZÁRÓGONDOLAT

Maga a „migrációs válság” – ugyanúgy, mint az afrikai vándorlás maga – rendkívül sokdimenziós, összetett képlet. A nemzetközi migrációval, azon belül az afrikai migrációval kapcsolatos jóslásokba bocsátkozni igen merész vállalkozás. Ahogyan Khalid Koser (2016, 97.) is felhívja a figyelmet, „a nemzetközi migráció jövőjét előre jelezni nagyon bizonytalan vállalkozás”. Konceptuális és az adatokkal összefüggő problémák nehezítik a feladat végrehajtását, egyáltalán azt, hogy bizonyossággal megmondhassuk, kik is a migránsok, és valójában hányan is vannak/lesznek. A biztonság széles értelemben vett viszonyítási keretétől egészen a változó migrációs konfigurációkig sok mindent figyelembe kell vennünk ahhoz, hogy megfelelő megközelítési irányokból kíséreljük meg a válaszadást – később pedig az elvárt politika megalkotását. Mindehhez nyitottságra és higgadságra van a legnagyobb szükség, illetve értelmes közbeszédre, melynek mindenkori alapjait szolgáltatja az alapos tudományos vizsgálódás, mely szintetizálni és integrálni képes a globális diskurzusból hiányzó/kihagyott dimenziókat is. Mindezekon túlmenően pedig továbbra is szükséges támogatni azt az álláspontot, amely azt képviseli, hogy ha Afrikának és az afrikai embereknek jobbak lesznek az életkörülményeik, tehát humán biztonságuk erősödik, azzal Európa és az egész világ nyer, hiszen többen boldogulhatnak könnyebben saját otthonaikban. Az európai összefogás erről, valamint a szoros együttműködés Afrikával ennek érdekében mindenképpen továbbgondolandó.

IRODALOM

- Bondarenko, D. M. et al. (2002): Postsocialism Meets Postcolonialism: African Migrants in the Russian Capital. *Anthropological Journal of European Cultures*, 2, 87–105. http://www.academia.edu/1903469/_Postsocialism_Meets_Postcolonialism_African_Migrants_in_the_Russian_Capital
- Búr G. – Tarrósy I. (2012): Az afrikai vándorlás háttéréről és jellemzőiről. In: Tarrósy I. et al. (szerk.): Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között. Pécs: Publikon Kiadó, 99–114.
- Castles, S. – De Haas, H. – Miller, M. J. (2014): *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. 5th ed. London: Palgrave Macmillan
- Connor, P. (2018): *At Least a Million Sub-Saharan Africans Moved to Europe Since 2010*. Pew Research Center, 22 March 2018. <http://www.pewglobal.org/2018/03/22/at-least-a-million-sub-saharan-africans-moved-to-europe-since-2010/>
- Dietz, A. J. et al. (2017): *Africa: International Migration 2015*. Leiden: African Studies Centre Leiden
- Fage, J. D. – Tordoff, W. (2004): *Afrika története*. Budapest: Osiris Kiadó
- Flahaux, M.-L. – De Haas, H. (2016): African Migration: Trends, Patterns, Drivers. *Comparative Migration Studies*, 4, 1, 1–25. DOI: 10.1186/s40878-015-0015-6, <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/articles/10.1186/s40878-015-0015-6>

- Hautzinger Z. – Hegedűs J. – Klenner Z. (2014): *A migráció elmélete*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, http://real.mtak.hu/16634/1/w207.bat_session%3D1164013711%26infile%3D%26sobj%3D8961%26cgimime%3Dapplication%252Fpdf
- Kiss J. (2019): Tényekkel a migrációs tévhitek ellen. *Magyar Tudomány*, 180, 1, 53–66.
- Koser, K. (2016): *International Migration. A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press
- Pásztor Sz. (2017): Demográfiai trendek a szubszaharai régióban. In: Biedermann Zs. – Kiss J. (szerk.): *Szubszaharai Afrika gazdasága a 21. században*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 36–56.
- Szentes T. (1963): *Kelet-Afrika a szabadság útján*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó
- Szentes T. (2018): *A migráció problematikája. Integráló vagy dezintegráló hatású-e a „Nagy Menetelés Délről”? Kézirat*
- Tarrósy I. (2014): African Immigrants in Hungary: Connection with the New National Foreign Policy. *Society and Economy*, 2, 285–305.
- Tarrósy I. (2016): Hungarian–African Relations in the Context of Immigration Tendencies. In: Gura, R. – Rouet, G. (dir.): *Les Citoyens et L’Intégration Européenne*. Párizs: L’Harmattan, 187–210.
- Tarrósy I. (2019) (megjelenés alatt): Afrikai migráció: tények, trendek és a globális diskurzusból hiányzó dimenziók integrálásának igénye. In: Marsai Viktor (szerk.): *Afrika a globalizált világban – kihívások és lehetőségek*. Budapest, Dialóg Campus–NKE
- United Nations (2017): *International Migration Report. Highlights*. New York, UN http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf